

Nummer 41/oktober 2015

De tijd waarin wij leven vraagt steeds meer om het nemen van vrije (sociale) initiatieven van mensen, individueel en gezamenlijk. De Stichting De Grijpvogel is in deze geest opgericht, neemt zelf initiatieven en bevordert en ondersteunt het nemen van initiatieven door anderen.

De overwegend kleinschalige initiatieven kunnen economisch van karakter zijn, dan wel sociaal-politiek of cultureel in brede zin (kunst, literatuur, filosofie, educatie e.d.).

Nieuwsbrieven van de Stichting 'De Grijpvogel' beogen geïnteresseerden te informeren over wetenswaardigheden in dit verband. Reacties worden beslist op prijs gesteld en er bestaat geen enkel bezwaar tegen het doorsturen van de nieuwsbrieven aan andere (potentieel) geïnteresseerden.

Deze nieuwsbrieven worden gepubliceerd op de website www.stichtingdegrijpvogel.nl en ook op www.bekieketmar.nl/Bekiek_et_mar/st_De_Grijpvogel.html

1. KORTE SAMENVATTING VAN DEZE NIEUWSBRIEF

- Enkele korte berichten
  - Tentoonstelling keramist Anno Smith in Groninger Museum
  - Het Plan Da's Berkoop!
  - Studie Filosofie in groepsverband
  - Evenement 'Cultureel wandelen met streekbuffet' op 27 september 2015
- 'Iuste iudicate filii hominum' (Oordeelt rechtvaardig, Gij mensenkinderen!).
- Het publieke kunstwerk 'Samenwerking' in Elsloo van Maaïke Klein (1989).

2. ENKELE KORTE BERICHTEN

• **Tentoonstelling keramist Anno Smith in Groninger Museum**

(van 16 oktober 2015 t/m 03 januari 2016)

Anno Smith (1915-1990) was een Groninger keramist die zich, na een studiereis door Italië, onder andere ging toeleggen op het maken van geveldecoraties. In de periode na de Tweede Wereldoorlog verfreesde hij veel gevels van scholen, flats en

winkels in diverse wijken in de stad Groningen met keramische reliëfs en sculpturen. Hij is ook de vervaardiger van tientallen gevelstenen met het gemeentewapen van Ooststellingwerf. Eén daarvan zal op deze tentoonstelling worden getoond. Op maandag 5 oktober hebben we de gevelsteen naar het Groninger Museum gebracht. Conservator Egge Knol heeft er een mooie plek voor gereserveerd.

<http://www.groningermuseum.nl/Anno-Smith>

• **Het Plan Da's Berkoop!**

Ze kunnen niet vaak genoeg worden genoemd, de belangrijke menselijke, sociale, landschappelijke en architectonische gezichtspunten, zoals die in het Plan Da's Berkoop! worden nagestreefd:

- Mooi in architectonische schoonheid;
- Passend bij de genius loci ('de geest van de plek'), de markante eigenheid van Oldeberkoop en dus organisch afgestemd op het beschermde dorpsgezicht en historische identiteit van het Blughut-terrein;
- Energieneutraal;

Vervolgblad nieuwsbrief Stichting 'De Grijpvogel'

- Milieubewust, met duurzaam materiaalgebruik; ecologisch;
- Participatie: het project tot stand brengen in samenspraak met alle betrokkenen;
- Coöperatief georganiseerd;
- Betaalbaar en rendabel.

Het valt te vrezen dat het alternatief dat de gemeente Ooststellingwerf en anderen voor ogen hebben een heel andere geest zal ademen. Door velen niet gewild.

• Studie Filosofie in groepsverband

Sinds enkele jaren is er in Oldeberkoop een groep actief bezig met het bestuderen van filosofische onderwerpen. Zo is onder andere een tijd lang de 'Ethica Nicomachea' van Aristoteles bestudeerd. In het najaar gaat de groep verder met een nieuw thema en dus is er weer plek vrij voor enkele nieuwe deelnemers. Inlichtingen bij Frans Wuijts tel. 0516-850377 of via e-mail info@stichtingdegrijpvogel.nl.

• Evenement 'Cultureel wandelen met streekbuffet' op 27 september 2015

De werkgroep 'Bekiek et mar' hield zondagmiddag 27/9 in Oldeberkoop een 'Stellingwarverdag'. Hier kwamen ruim dertig belangstellenden op af. Na de ontvangst heette Ate Mulder de gasten welkom. Daarna gingen de wandelaars onder leiding van Karst Berkenbosch door de Oldeberkoper dreven, de Molenbos en de Koepelbos. Onderweg waren er gedichten en verhalen van Grietje Bosma en Roely Bakker. In de Koepelbos kregen de deelnemers tekst en uitleg van Pieter de Jong over dit onlangs gerenoveerde park en bos. De Jong was hier nauw bij betrokken en weet veel van de historie van Oldeberkoop. Na afloop werd een heerlijk buffet met streekproducten genuttigd. Mèt livemuziek.

3. IUSTE IUDICATE FILII HOMINUM

'Oordeelt rechtvaardig gij mensenkinderen'

De vorige nieuwsbrief bevatte achtergrondinformatie over het kunstwerk 'De Spreukbank', waarin de Latijnse spreuk 'Iuste Iudicate Filii Hominum' ('Oordeelt rechtvaardig, Gij mensenkinderen') is verwerkt. In deze nieuwsbrief iets meer over de spreuk als zodanig. Deze is al in de 14e eeuw aangetroffen op oude zegels van de Stellingwerven. De spreuk is afgeleid van een tekst in

Vervolgblad nieuwsbrief Stichting 'De Grijpvogel'

Psalmen 58 uit het Bijbelse oude testament.

Vanaf 1986 prijkte de spreuk aan de gevel van gemeentehuis van Ooststellingwerf. Aangezien dit in 2006 een andere bestemming kreeg door de bouw van het nieuwe gemeentehuis verdween deze tekstregel. Jaren later (2012) werd de spreuk teruggevonden in het kleine ketelhuis van een gymzaal. Terugplaatsen was echter geen optie omdat de ronde vorm van het nieuwe gemeentehuis daar volgens de architect ongeschikt voor was en het materiaal waarmee de spreuk was vervaardigd niet kon worden gebogen.

In de oude Statenbijbel, de eerste officiële Nederlandstalige Bijbelvertaling, die rechtstreeks uit het oorspronkelijke Hebreeuws, Aramees en Grieks werd vertaald, komen we van de spreuk de volgende vertaling tegen:

(58:2) Spreekt gijlieden waarlijk gerechtigheid, gij, vergadering? Oordeelt gij billijkheden, gij, mensenkinderen?

De opdracht voor de vertaling werd in 1618 gegeven op de [Synode van Dordrecht](#); de [Staten-Generaal](#) werd gevraagd de vertaling te betalen.

In oude versies van de spreuk in de Engelse en Duitse taal (o.a. 18^e eeuw en later) vinden we vergelijkbare teksten:

- *'If in very deed you speak justice: judge right things, you sons of men'.*
- *'Richtet recht, ihr Menschenkinder'.*

Met deze woorden uit Psalm 58 Vers 2 begint ook het oudste stadsrecht van Hamburg in het jaar 1340. De tekst is in het raadhuis van Hamburg te vinden. Nog vroeger (het jaar 1240) komen we de spreuk in het Latijn tegen in de oude Bijbel van het klooster Heisterbach nabij Bonn in Duitsland.

En in deze tijd is er nog een plaats in het westen van Oostenrijk dat de spreuk in gemeentewapen draagt: Ostermiething.

Stellingwerf en Smalingerland

Op www.wumkes.nl, een digitale historische bibliotheek van Friesland, komen we het volgende boek tegen met enkele verrassende afbeeldingen en teksten:

FRIESCHE OUDHEDEN.

AFBEELDINGEN VAN MERKWAARDIGE VOORWERPEN

VAN WETENSCHAP EN KUNST, GEVONDEN IN DE ARCHIEVEN, KERKEN, KASTEELLEN, TERPEN ENZ. VAN **F R I E S L A N D** .

In 32 platen met historische toelichtingen, benevens een geschiedenis van het opgerigte Kabinet van Oudheden,

UITGEGEVEN DOOR HET

FRIESCH GENOOTSCHAP VAN GESCHIED-, OUDHEID- EN TAALKUNDE TE

LEEUWARDEN, TE LEEUWARDEN, BIJ H. KUIPERS, UITGEVER DES GENOOTSCHAPS. 1875.

Enkele passages hieruit:

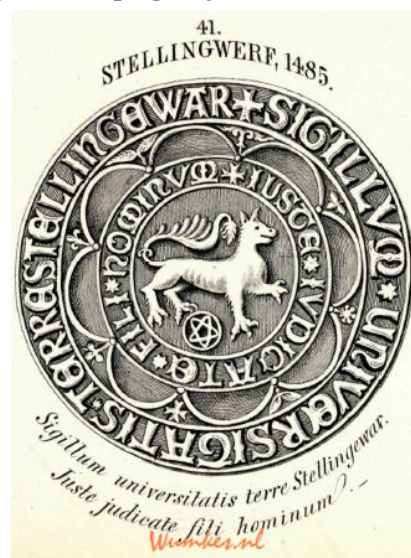
In de oudste tijden zullen de Geestelijken, die bijna alleen in 't bezit waren van

kennis en wetenschap, wel de schrijvers of secretarissen der besturen en als zoodanig dan ook de uitvinders en bewaarders van de zegels geweest zijn, waaruit zich de geestelijke voorstellingen en latijnsche randschriften daarvan laten verklaren'....'Reeds in 1416 bekrachtigde *Achtkarspelen* een verbond met die stad (Groningen) met het schoone zegel...., dat een kerkgebouw met acht t o r e n s vertoont, om al zijne parochieën of kerspelen te vertegenwoordigen (Feith, 162). Een dergelijk verbond bevestigden in 1487 «Greetmans, Rechters-ende gemene meente in *Smalingerlandt* met hun »gemenen landes segell," dat in het midden bestaat uit het zoogenaamd St. J o h a n n e s - of St. J a n s lam, omziende, houdende een kruisvaan, met liggende halve maan en

kruis er onder, benevens twee sterren ter wederzijden (No. 34). Daar omheen staat in een cirkelrand, dat dit het zegel is van het regtsgebied van 'Smelna', zoo als de naam *Smalingerland* verlatiniseerd is; een tweede rand bevat de spreuk: JUDICES JUSTE JUDICATE FILII HOMINES, waarvan de zin is, dat de regters verplicht zijn, de kinderen der menschen regtvaardig te oordeelen (Feith, I 229).....

Even rijk en raadselachtig is het laatste der afbeelde zegels, No. 41 , dat van *Stellingwerf* , van de weerstal, de werf, warf of war, dat is de regtstoel of het regtsgebied der S t e l l i n g e n of S t a l l i n g e n , die hier als regters het bewind voerden; een naam, die herinnert aan Opstalsboom, en aanleiding gaf te denken, dat de hoofdlingen of regters, die naar deze hoogste landsvergadering afgevaardigd werden, den naam droegen van O p s t a l l i n g e n . In 1337 vinden wij den naam *Stallyngelandt* genoemd en de bewoners: 'Vresen wt *Stallynge*' (Driessen, 131). In 1380 sloten de gemeene S t e l l i n g e n van Stellingwerf een verbond met Kampen tegen den bisschop van Utrecht, die bestendig moeite deed om deze aangrenzende landstreek ook onder het wereldlijk gebied van het Nedersticht of Overijssel te brengen, waarvan hij, ten gevolge der verdragen van 1395 en 1408, moest afzien en zelfs toestaan, dat de 12 Drentsche kerspelen, ten oosten, die zich vroeger aan zijn regtsmagt onttrokken en bij Stellingwerf aangesloten hadden, daarmede verbonden bleven.

Dit zegel, waarmede in 1399 de huldebrief aan Hertog Albrecht, bewaard in het Rijks-Archief, werd bevestigd (Chb. 296), is het zelfde »gemene landes segell" , waarmede in 1485 de »Stellingerechters van Stellingewerff" het verbond met Groningen bekrachtigden (Feith, 220), en komt overeen met dat, waarvan Pier Winsemius (1586-1644) achter zijne kronijk eene afbeelding in houtsnee gaf. Dit gaf Schotanus aanleiding te schrijven: »'t Wapen was een viervoetigh dier met een langhen steert op de rugghe overgeboghen ende gecrolt met twee ringhen van letteren." Maar op de beide kaarten in zijn werk hebben die viervoetige dieren v l e u g e l s gekregen, en wat op het zegel een gaande leeuw schijnt, heeft nu het voorkomen van een draak of griffioen te zijn, zoo als dit ook in de latere wapens is gebleven, en wel voor West-Stellingwerf

links gekeerd en springend en voor Oost-Stellingwerf regts gekeerd en staande. Tusschen de pooten van het dier is een cirkel, waar binnen twee over elkander liggende driehoeken. (Men vindt dezen dubbelen driehoek ook reeds op Gallische munten en op verscheidene der te Franeker gevondene Fransische penningen. Men noemt deze figuur: *het zegel van David* of ook wel van *Salomo*, volgens Mr. Dirks, in de *Vrije Fries*, XII 305 en afgebeeld op plaat B, D en E. Het binnenrandschrift is het zelfde als dat, hetwelk bij het zegel van Smalingerland is vermeld').

- 4. HET PUBLIEKE KUNSTWERK 'Samenwerking' in Elsloo van Maaïke Klein (1989); tekst ontleend aan Karst Berkenbosch 'Kunstwerken aan de weg'**
Maaïke Klein heeft sinds 1998 haar atelier in Frankrijk, in het dorp Antraïgues sur Volane. Daarvoor had zij 18 jaar lang een atelier in Haulerwijk. Haar opleiding in de beeldende kunst, met als specialisatie keramiek, kreeg zij in Rotterdam. In haar werk zien we een steeds terugkerende wisselwerking tussen haar objecten en het landschap dat haar omringt. Het geconstrueerde, geometrische landschap van Friesland is langdurig haar inspiratiebron geweest.

Maaïke Klein heeft met veel verschillende mensen in Elsloo gesprekken gehad voor ze aan het kunstwerk begon. Uit die gesprekken kwam het volgende naar voren:

1. De samenwerking in het dorp Elsloo is groot. Het heeft een hechte dorpsgemeenschap.
2. De mensen komen bij elkaar in de verschillende verenigingen en gaan daarna weer naar huis. Ze waaieren als het ware dan weer uit elkaar.
3. Het dorp heeft een duidelijk agrarisch karakter en een coöperatieve instelling.
4. In een agrarische gemeenschap zijn landbouwwerktuigen belangrijk.

De kernwoorden zijn dus: samenwerking, uitwaaieren, coöperatie en landbouwwerktuig.

Deze vier woorden hebben Maaïke Klein geïnspireerd bij het maken van het kunstwerk. Ze koos daarbij de harkkeerder als uitgangspunt. Een harkkeerder is volgens het Stellingwerfs woordenboek 'een ouderwetse hooimachine die men kon instellen op zwelen (in rijen leggen) of keren van het hooi'. De metalen strips komen op één punt samen (samenwerking, coöperatie) en waaieren beneden uiteen. Het opmerkelijke is dat het beeld ook werkt als een zonnwijzer. Met het klimmen en dalen van de zon verschuiven de schaduwen die de strips maken op het beton. Ook het beeld zelf is met de nodige samenwerking gemaakt. Het dorp was daar direct bij betrokken. Verder houdt Maaïke Klein zich vooral bezig met keramische objecten. 'Ik houd van de sporen die je krijgt wanneer je in leerharde klei zaagt. Ze hebben de ruigheid van een niet door mensen aangeraakte wereld.'

Stichting De Grijpvogel/okt. 2015